

zaterdag

29.01.2017

15.00 Kamermuziekzaal

14.15 Inleiding door

Klaas Coulembier

Amôn Strijkkwartet

Het Russische Strijkkwartet III

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografie

Het Amôn Strijkkwartet (BE) verschijnt al sinds de oprichting in 2008 op verschillende Europese podia. Aan de beide conservatoria van Brussel, maar ook het 'ProQuartet-CEMC' te Parijs, en de Muziekkapel Koningin Elisabeth werd het ensemble door onder andere Guy Danel en het Artemis Kwartet begeleid. In 2011 haalt het kwartet de derde prijs in de 25e 'Concours Européen de Musique de Chambre de la Fnapec' te Parijs. Om toegang te krijgen tot een breder repertoire treedt het kwartet soms op met externe befaamde musici zoals cellist Guy Danel, altviolist Paul De Clerck en klarinettist Jean-Michel Charlier. Verder probeert het ensemble ook om muziek met andere kunstvormen te verbinden. Zo werkten ze zowel aan een theaterproject met Ivan Golovin als aan verschillende dansvoorstellingen met Anne Teresa De Keersmaeker in de Munt.

Uitvoerders en programma

Amôn Strijkkwartet:

Aymeric De Villoutreys: viool

Eva Pusker: viool

Antoine Combot: altviool

Anne-Gabrielle Lia-Aragnoet: cello

—

Dmitry Shostakovich (1906-1975)

Strijkkwartet nr. 3 in F, opus 73 (1946)

- Allegretto
- Moderato con moto
- Allegro non troppo
- Adagio
- Moderato

— pauze —

Alexander Raskatov (1953)

I Will See A Rose At The End Of The Path (1994)

- Lontano
- Espressivo
- Lontano
- Espressivo
- Lontano
- Espressivo
- Lontano, quasi eco
- Espressivo
- Postscriptum

Pyotr Il'yich Tchaikovsky (1840-1893)

Andante cantabile in Bes uit *Strijkkwartet nr. 1*, opus 11 (1871)

MEER WETEN OVER RUSLAND?
za 10.09.16 – vr 10.06.17

Pluis de geschiedenis van Rusland en de Russische muziek uit tot in detail in de tentoonstelling *Van Glinka tot Gubaidulina, twee eeuwen van politieke en culturele omwentelingen in Rusland*. Deze tentoonstelling van Johan Huys is een seizoen lang te bezichtigen op de Foyer parterre.

in samenwerking met Chamber Music for Europe

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Drie strijkkwartetten van drie generaties Russische componisten

Het Rusland van de voorbije anderhalve eeuw vormt het decor voor een boeiend verhaal van Romantische muziektradities, vermengingen van culturen, inmenging van het Sovjet-regime en vooral van markante componisten wiens muziek minstens even kleurrijk klinkt als hun ronkende namen. Pyotr Il'yich Tchaikovsky (1840-1893), Dmitry Shostakovich (1906-1975) en Alexander Raskatov (1953) staan voor drie verschillende generaties binnen het grote Russische verhaal. Tchaikovsky, de Romantische held die de Russische muziek op de kaart zette. Shostakovich, de eigenzinnige en ietwat mysterieuze componist die op gespannen voet leefde met de cultuurpolitie van het Sovjet-rijk. En Raskatov, geboren in het jaar dat Jozef Stalin overleed en Nikita Chroesjtsjov de macht overnam.

Focussen we op de cultuurpolitiek van Rusland, dan is het cruciale thema hier de zogenaamde Zhdanov-doctrine. Die wet bevatte de bepalingen van het cultuurbeleid onder Stalin en zijn bevoegde minister Andrey Zhdanov. Officieel was de doctrine van kracht tussen 1946 en 1953, maar de ruimere impact van het cultuurbeleid is natuurlijk niet beperkt tot deze strikt afgebakende periode. De centrale gedachte in dit beleid bestond erin dat componisten muziek moesten maken die de grootsheid van het Russische Sovjet-rijk waardig was, die de culturele eigenheid respecteerde en eerde, en die de fierheid onder de Russische bevolking kon aanwakkeren. Muziek die gecomponeerd werd uit pure, abstracte overwegingen werd beschouwd als *formalistisch*, en mocht vaak niet uitgevoerd worden. De controles op deze muziek werden uitgevoerd door de Bond van Sovjet-componisten, kortweg de Componistenbond. Dit orgaan bestond uit een select gezelschap van componisten en had controle over elke

mogelijke culturele aangelegenheid. Er was vanzelfsprekend een rechtstreekse lijn met de Communistische Partij.

Dmitry Shostakovich componeerde zijn *Derde strijkkwartet* meteen na zijn *Negende symfonie*, een vrij compact orkestwerk met een lichtvoetig, neoklassiek karakter. Mede door die eigenschappen werd de *Negende symfonie* na de eerste uitvoering – ondanks de positieve reacties van het publiek – door de autoriteiten naar de prullenmand verwezen. Het werk zou onvoldoende de Russische geest uitademen en het werd in diverse communistische media negatief beoordeeld. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat Shostakovich in zijn volgende compositie, het *Derde strijkkwartet*, worstelde met die overheidsinmenging. Moest hij een werk schrijven conform de vereisten van de Componistenbond? Of zou hij zijn eigen artistieke koers blijven varen met het risico dat zijn werk opnieuw op de zwarte lijst zou belanden?

Shostakovich koos voor de middenweg en schreef een werk dat op het eerste zicht beantwoordt aan de Sovjet-idealen, maar dat onderhuids toch enkele kritische noten bevat. Van bij de eerste tonen van dit *Derde strijkkwartet* wordt duidelijk dat Shostakovich het achterste van zijn tong niet laat zien. De cello, altviool en tweede viool zetten in met een typische begeleidingsfiguur in klassieke stijl. De eerste viool komt er bij met een volksmelodietje dat echter na enkele maten al lijkt te ontsporen. Wat volgt is een voortdurend spel van verwachtingspatronen die soms wel maar vaak niet ingelost worden. En eigenlijk is die omgang met de traditie kenmerkend in veel muziek van Shostakovich. Het is tot op vandaag vaak gissen om de precieze agenda van zijn composities uit de periode van de Zhdanov-doctrine te kennen,

maar het staat vast dat hij op tal van creatieve manieren verborgen boodschappen in zijn muziek wist te verwerken. Het resultaat mag dan mysterieus zijn, de onwetendheid staat op geen enkel moment in de weg van de sterke muzikale werking en expressie.

Dit soort beslommingen waren gelukkig voor Tchaikovsky niet aan de orde in de 19e eeuw. Het *Andante Cantabile* uit zijn *Eerste strijkkwartet* klinkt dan ook ontwapenend naïef in vergelijking met de doorwrochte muziek van Shostakovich. Een prachtig melodieuze thema, gebaseerd op een Russische volksmelodie, vormt de basis voor een van de meest elegante strijkkwartetbewegingen uit de muziekgeschiedenis. De manier waarop Tchaikovsky het thema vormgeeft, is perfect in alle opzichten. De melodie wordt helder in de hoogste stem geplaatst, niet gehinderd door de drie ondersteunende instrumenten. Deze instrumenten gaan op hun beurt een subtiele dialoog aan met het thema. Rustpunten in de melodie worden opgevuld in de begeleiding, en op belangrijke momenten imiteren de onderstemmen korte fragmenten uit de melodie. Het is een prachtig voorbeeld van hoe de Russische muziek ook in de 19e eeuw al het beste van twee werelden wist te combineren: de eigenheid van de Russische melodieën met de verfijnde muzikale constructies uit de Westerse traditie sinds Johann Sebastian Bach.

Ook Alexander Raskatov hoeft zich van het Sovjet-regime niets aan te trekken. De overheidsinmenging werd na Stalin al gauw veel minder dwingend. Raskatov was zelf nog lid van de Sovjet-componistenbond, die na het einde van de Sovjet-republiek overging in de Bond van Russische componisten. Zijn stijl is – net zoals bij Tchaikovsky een eeuw vroeger – gekleurd door zowel Rusland als het

Westen, met componisten zo verschillend als Mussorgsky en Webern als vaak genoemde invloeden. Tussen 1994 en 2004 leefde hij in Frankrijk, wat illustreert dat hij in grote mate aansluiting zoekt en vindt bij de Westerse podia. Het strijkkwartet *I Will See A Rose At The End Of The Path* dateert dus uit het begin van deze periode.

Raskatov baseert zijn werken vaak op literaire bronnen en de titel van deze compositie geeft het al weg. Deze zin is een citaat uit *De Roos van Paracelsus* van Jorge Luis Borges. In zijn typische beknopte stijl vertelt Borges hier een parabel over geloof en ongeloof, waarin de grens tussen realiteit en mythe flinterdun blijft tot op het einde. Van de alchemist Paracelsus wordt gezegd dat hij een roos in het vuur kon gooien en daarna de roos terug uit de as kon laten herrijzen. Hij krijgt bezoek van Johannes Grisebach, die zijn leerling wil worden. De leerling wil in de voetsporen van de meester treden, maar enkel wanneer die meester hem het bewijs levert van zijn magische kracht. Kort samengevat zorgt dit gebrek aan vertrouwen ervoor dat Paracelsus de leerling weigert. Echt geloof is gebaseerd op onvoorwaardelijk vertrouwen, en dat is precies waar het de leerling aan ontbrak.

Het strijkkwartet van Raskatov is een opeenvolging van acht bewegingen en een naschrift. Alle oneven bewegingen kregen de aanduiding 'lontano', uit de verte. De muziek weerklinkt op de ijle grens tussen het hoorbare en het onhoorbare. De tussenliggende delen zijn dan weer uitgesproken expressief en aanwezig. Deze tegenstellingen weerspiegelen die filosofische tweespalt tussen geloof en ongeloof in het verhaal van Borges.

Een 'oer-Russisch' Andante

Reeds als student aan het conservatorium van Moskou schreef Tchaikovsky een *Allegro in Bes* voor strijkkwartet dat er op 30 oktober 1865 werd uitgevoerd. Twee jaar later bewerkte hij dit allegro tot een *Capriccio voor piano* dat het eerste deel van zijn opus 1 werd met als titel *Scherzo à la russe*. Vier jaar later, in februari 1871 voltooide hij zijn *Eerste strijkkwartet*, opus 11. Het was het eerste van de drie strijkkwartetten die hij tussen 1871 en 1876 componeerde. Tchaikovsky's buitenlandse bekendheid begon met het succes, mede te danken aan de grote dirigent Hans Richter, van de *Fantasie-ouverture Romeo en Julia* uit 1870 en met dit van het *Andante Cantabile* uit het *Eerste strijkkwartet*. In een dagboekpassage uit 1877 vermeldt hij trots: 'Nooit in mijn leven heb ik me zo gevleed en zo trots gevoeld over mijn scheppende bekwaamheid dan in het ogenblik dat Leo Tolstoj naast mij mijn *Andante* hoorde en de tranen over zijn wangen liepen.' Tchaikovsky slaagde erin een eenvoudig en melancholisch volkslied dat hij in Kamenka (omgeving van Kiev) hoorde 'te verheffen tot de sfeer van de hogere kunstmuziek zonder het wezenlijke ervan geweld aan te doen', zoals Richard H. Stein het uitdrukt in zijn werk over Tchaikovsky uit 1927. De grote buitenlandse belangstelling voor dit *Eerste strijkkwartet*, vooral te wijten aan het als 'oer-Russisch' beschouwde *Andante*, bleek verrassend duidelijk toen Tchaikovsky's uitgever, vriend en zaakwaarnemer Pyotr Jurgenson in 1875 een tweede oplage uitgaf en ontdekte dat er van de eerste druk slechts elf exemplaren in Rusland en alle overige in het buitenland waren verkocht. Genooddaakt door geldgebrek organiseerde Tchaikovsky in maart 1871 op aanraden van Nikolai Rubinstein in Moskou een eerste openbaar concert met uitsluitend eigen werk. Om een orkest in te huren was er geen geld. Om de

(gehuurde) zaal toch gevuld te krijgen, vroeg hij de medewerking van Nikolai Rubinstein, Yelizaveta Lavrovskaya (de jonge en populaire zangeres van het Marinski Theater) en van het strijkkwartet van de Keizerlijke Vereniging voor Russische Muziek (Ferdinand Laub: eerste viool; Grimali: tweede viool; Minkus: altviool; Fitzenhagen: cello). De muzikanten van dit kwartet creëerden het speciaal voor die gelegenheid geschreven *Eerste strijkkwartet*, opus 11. Het concert werd een groot succes waardoor Tchaikovsky, daarbij geholpen door de aanwezigheid van de schrijver Ivan Turgenev, aan bekendheid en prestige won.

Johan Huys

Pyotr Ilyich Tchaikovsky

Ontdek de kunstcollectie van het Concertgebouw

Concertgebouw Brugge verleent onderdak aan een interessante verzameling actuele kunst, die gestaag aangroeit. Voor deze collectie wordt nauw samengewerkt met architect Paul Robbrecht, die samen met de kunstenaars kiest voor werken die in de moderne architectuur zelf geïntegreerd kunnen worden.

Tuymans' *Angel* is een weergave van een engeltje dat zijn moeder elk jaar onder de kerstboom plaatste. Zelf zegt Tuymans dat dit werk tegelijkertijd gaat over 'aantrekking en afstoting'. In het Concertgebouw kreeg *Angel* een plek naast het hoogste balkon van de Concertzaal. Logischerwijs identificeren velen de engel met de harp in de eerste plaats als een muze. In de nieuwe, muzikale omgeving verdwijnt het religieuze naar de achtergrond. Maar het contrast tussen het anonieme en onherkenbare, op grote schaal wellicht zelfs wat dreigende van de engel enerzijds en het traditionele, eerder zoetgevooisde cliché van een musicerende engel anderzijds, is meer dan ooit aanwezig. Het coloriet van *Angel*, met veel voor Tuymans zo karakteristieke grijs tinten voegt zich naadloos bij de structuur en het kleurenpalet van het gebouw.

Angel is een uniek werk in Tuymans' oeuvre. De kunstenaar heeft vaker muurschilderingen gemaakt, maar altijd op tijdelijke basis – in het kader van tentoonstellingen, acties en projecten. In het Concertgebouw maakte Luc Tuymans voor het eerst een blijvend monumentaal schilderwerk op een publieke plaats. *Angel* kwam er na de intensieve samenwerking tussen de Stad Brugge en de kunstenaar in 2010, toen Tuymans curator was van een grootschalige tentoonstelling over kunst uit Centraal-Europa in de 20e eeuw.

Luc Tuymans is een van de belangrijkste Europese schilders van zijn generatie. Zijn werk wordt sterk beïnvloed door de fotografie, televisie en schilderkunst. Hij schuwt politiek beladen onderwerpen en referenties naar een onverwerkt verleden niet.

Angel van Luc Tuymans © David Samyn

© Kaat Pype

za 04.02.17 / 20.00 / Concertzaal
**deFilharmonie, Octopus Symfonisch
Koor & Choeur de Chambre de Namur /
Ivan de Verschrikkelijke**

Sergey Prokofiev componeerde uitermate
dramatische en steengoede filmmuziek bij
Eisensteins film *Ivan de Verschrikkelijke*.
Acteurs Jan Declair en Stefaan Degand
brengen dit verhaal over macht en
shakespeariaanse samenzweringen
weer helemaal tot leven.

vr 17.03.17 / 20.00 / Concertzaal
**Solistenensemble Kaleidoskop & Luigi De
Angelis / змея – The Riot of Seduction**
De visionaire kunstvernieuwer Sergey
Diaghilev – de geniale generaal van de
kunst – diende als inspiratiebron voor de
muziektheatervoorstelling *змея*. Deze nieuwe
voorstelling van Solistenensemble Kaleidoskop
en Luigi De Angelis begint als een instal-
latie, maar transformeert in een grillig,
zinnenprikkelend en uitdagend spektakel.

GEEF MUZIEK EEN KANS!

Kom op 4 maart tussen 10 en 18 uur in het Concertgebouw uw muziekinstrumenten doneren tijdens de nieuwe Brugse muziekbiënnale B Major!. Tegelijk kunt u genieten van concerten en gesprekken tot zelfs een veiling van culturele memorabilia van B Major!-partners. Maar u kunt Music Fund ook financieel steunen. Naar aanleiding van het festival vindt u daarom collectebussen bij alle partners van B Major! Help mee en geef muziek een kans! Alle informatie vindt u op www.musicfundbrugge.be

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE '17 ZAND 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het
Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond
op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een
voorstelling met een verrassing
op vertoon van het concertticket.
www.concertgebouw.be/services.

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV